

Krajský pamiatkový
úrad Trnava
Cukrová 1
917 01 Trnava

Váš list č.: KPUTT-2019/17555-2/58957/ŠVH

zo dňa: 25.7.2019

Naše číslo: 420/96/2019

Vybavuje Mgr. Cagala Peter

Trnava, 1.8.2019

Vec: Odvolanie voči záväznému stanovisku Krajského pamiatkového úradu Trnava

KPÚ Trnava v záväznom stanovisku určuje, že predložený zámer vybudovať nové mestské kultúrne centrum s multifunkčnou sálou s kapacitou 500 miest na sedenie (zasúvateľným hľadiskom, plnohodnotným javiskovým priestorom pre divadlo, hudobnú produkciu), malou sálou s kapacitou 150 miest, dostatočným technickým a šatňovým zázemím, skúšobňami a prislúchajúcou administratívou na mieste súčasnej budovy kina Hviezda - po jej asanácii, na Paulínskej ulici č.1, parc. Č, 655/2 v k.ú. Trnava, nachádzajúceho sa v Mestskej pamiatkovej rezervácii Trnava, je z hľadiska záujmov chránených pamiatkovým zákonom neprípustný a s predloženým zámerom asanácie budovy kina hviezda nesúhlasí.

Správca – Správa kultúrnych a športových zariadení mesta Trnava a vlastník – Mesto Trnava podávajú voči tomuto rozhodnutiu odvolanie.

Odôvodnenie:

Zámer vybudovania novej, súčasným podmienkam - spoločenským, kapacitným, prevádzkovým a technologickým – vyhovujúcej mestskej kultúrnej infraštruktúry v podobe budovy kultúrneho centra je dlhodobou aktivitou Mesta Trnava a Správy kultúrnych a športových zariadení mesta Trnava. Boli iniciované spolupráce s univerzitným prostredím v podobe diskusií, workshopov, architektonicko – historického výskumu, prípravných stretnutí k súťaži.

Budova kina Hviezda vo vlastníctve mesta bola identifikovaná na viacerých úrovniach ako vhodný priestor na realizáciu takéhoto zámeru, pretože jej prevádzka ako monofunkčnej kinosály s pevnou šikmou eleváciou a absenciou javiskového priestoru a zázemí a skladov nie je rentabilná a konkurencie schopná. Jej používanie na iné kultúrne a edukačné produkcie nie je vhodné a v súčasnosti realizované iba v provizóriu. Vlastník a správca budovy pripravili zámer navýšenia využitia budovy/miesta na multifunkčnú sálu s rovnou podlahou, doplnenú o menšiu sálu a o priestory na komunitné aktivity.

Tento zámer bol podrobený viacerým úrovňam zvažovania. Či už na úrovni architektonických konceptov transformácie existujúcej budovy, avšak na úkor nižšej kapacity a oklieštenému programu, až po novostavbu s nadstavením ideálnych podmienok pre potreby zámeru. Spracovania a odsúhlasenie podmienok budúcej mestskej investície novostavby na mieste budovy kina prebehlo na viacerých úrovniach mestskej samosprávy. Momentálne je v štádiu prípravy podmienok dvojkoľovej urbanisticko architektonickej súťaže návrhov na Nové kultúrne centrum, ktorá má za cieľ nájsť najvhodnejšie riešenie nielen z hľadiska zámeru ale aj z hľadiska nastavenia vzťahov voči mestskému prostrediu.

Dôvody odvolania:

- aktuálne zaradenie objektu kina a priestoru Paulínskej ulice do kategórie „C“ v klasifikácii pamiatkového záujmu, priestor určený na intenzifikáciu
- chybná a tendenčná argumentácia pamiatkového úradu
- nevhodný výber krajského pamiatkového kina hviezda ako reprezentanta neskorej moderny

Zámer novostavby je v súlade s aktuálne platným územným plánom centrálnej mestskej zóny, ktorý v sebe zapracováva podmienky narábania s existujúcim charakterom historickej zástavby a ktorý radí priestor Paulínskej ulice do stupňa obnovy „C“ - teda do priestoru s najvoľnejšími regulatívmi pre novú zástavbu. O čom svedčí aj aktuálny stav v bezprostrednom okolí budovy, kedy dochádza k intenzívnej stavebnej činnosti, rôzneho charakteru a kvality – minimálnych zásahov (zeleň na neskoromodernistickej fasáde Mestského úradu), cez diskutabilné novostavby, ktoré popierajú logiku solitérnej zástavby (novostavba bytového domu prilepená na „solitérny roh“ postmodernej budovy poisťovne) až po banalizáciu kvalitnej neskoromodernistickej (nevhodne pomenovávanej ako komunistickej či socialistickej) architektúry obchodného domu Jednota – jednej z dominant urbanistického celku Paulínskej ulice ako spoločenského centra druhej polovice 20. storočia.

Taktiež budova kina Hviezda nie je v žiadnom aktuálnom dostupnom materiály pamiatkového úradu identifikovaná ako hodnotná – či už kultúrne alebo architektonicky. Nejde ani o prvé kino na území mesta a taktiež z architektonického pohľadu sa v mestskej štruktúre nachádzajú budovy s hodnotnejšou architektonickou kvalitou.

Rovnako zásady ochrany pamiatkového prostredia pre mestskú pamiatkovú rezerváciu Trnava z roku 2012, radia priestor Paulínskej ulice a okolia budovy kina Hviezda do stupňa obnovy C, ktoré predpokladá najvyššiu možnú intenzifikáciu územia.

Z dostupných materiálov, podľa ktorých bol zámer asanácie budovy kina Hviezda pripravovaný nevyplývajú relevantné argumenty, ktoré by mohli podporiť neprípustné a nesúhlasné stanovisko KPÚ TT.

Záväzné stanovisko je podložené sériou nesúrodých argumentov, ktoré vychádzajú z doteraz nespracovanej, neschválenej a nezverejnenej ideovej

zmeny v pohľade na obdobie vzniku a na kvality budov 2. polovice 20. storočia hodných ochrany. Preto takéto argumenty zo strany KPÚ TT nie sú podložené záväznou alebo odporúčanou metodikou, podľa ktorej by mohli byť vyhodnotené.

Záväzné stanovisko vo svojej argumentácii identifikuje budovu kina Hviezda ako jeden z príkladov nového smerovania v architektúre druhej polovice 20. storočia na Slovensku na základe toho, že svojim charakterom rešpektuje prostredie, v ktorom vzniká a stáva sa súčasťou mestskej štruktúry. Dokonca výškou nižšej časti, foyer a podlúbia nadväzuje a rešpektuje dobovú zástavbu – tú istú, ktorú v doteraz platných materiáloch nenávratne deštruovalo. Paradoxné je, že deklarovanú prácu s kontextom je schopný práve typový projekt (hlavná kvalita pre ktorú je treba podľa KPÚ TT budovu kina chrániť) osaditeľný do rôznych prostredí bez ohľadu na kontext. Kontextuálna typovosť je oximorón a odhliadnuc od znásilnenej elementárnej logiky, tvrdiť na jednej strane, že neskorá moderna je kontextuálna, a na druhej obviňovať ostatné trnavské neskoromoderné stavby stojace v centrálnej časti z likvidácie pôvodnej štruktúry (čo zástupcovia pamiatkového úradu otvorene hlásajú, aj na našom spoločnom stretnutí) je účelové ohýbanie argumentov. Kontext ako argument kvality je pre ochranu typového projektu kina neudržateľný a nepreukázateľný.

Ďalším dôležitým argumentom, ktoré stanovisko KPÚ TT používa je fakt, že budova kina je funkčným príkladom typizovanej výstavby charakteristickej pre obdobie socializmu. Doteraz funkčnými príkladmi by mohli byť iné typologické druhy stavieb – od panelových domov, cez administratívne budovy až po školské a nákupné zariadenia, a nie kino, ktorého plánovaná 400 miestna kapacita, zmenšená na 320 miest a reálne využívaná na 10%, aj to v úplne inom ako jednosmernom režime. Od tejto situácie sa potom odvíja, prenájom veľkorysých spoločenských priestorov foyer, šatne a východu – prepojených presklenou stenou s podlúbím – komerčným obchodným priestorom. Typizovaná idea čistej funkčnosti po strate svojej ideológie v boji s konkurenciou ostáva skrytá v archívoch alebo publikáciách a nie v samotnej budove a jej súčasnej či želanej prevádzke.

Použitie rovnakého projektu ako má kino Hviezda na rôznych miestach je neodškriepiteľná a dokázaná historickými faktami. Tvrdiť, že toto je jedinečná a špecifická kvalita neskoromodernéj architektúry je nesprávne. Opakovanie je bežným architektonickým javom naprieč celou históriou. Moderna samozrejme posilnila typizáciu, dom ako stroj na bývanie sa zameral nielen na funkčnú dokonalosť prevádzky, ale aj na zjednodušenú dostupnosť architektúry snahou o jej sériovosť a modularitu. Ale sila opakovania moderny bola v komparatívnej serialite, teda opakovaní ktoré je vnímateľné a viditeľné, v kopení samopodobností vedľa seba, nie jednoduchej typizácii, kde jeden projekt použijem niekoľko krát, tak ako je to bežné v dejinách architektúry.

Argumentácia o negatívnom vnímaní neskoréj moderny z pera pamiatkového úradu a potrebe prinášania pochopenia kvalít a hodnoty tejto architektúry, teda aj jej ochrany je samozrejme správna. Prichádza síce tak neskoro, že takmer

všetko cenné je už zničené alebo na ceste k zničeniu, že pamiatkovému úradu nezostáva nič iné len objekt kina Hviezda. To samozrejme nie je pravda. Stále je možné chrániť (a potrebné aspoň o tom začať hovoriť) vynikajúce stavby architekta Danáka. Je tristná situácia, v ktorej špecifický obchodný dom od Lumíra Lýseka bol zničený a jednoduchá architektúra kina Hviezda sa stáva predmetom ochrany, len preto že je to najjednoduchšia cesta ako sa prezentovať smerom von ako ochrancovia neskorej moderny, ale v skutočnosti vôbec nestáť o záchranu tej skutočne kvalitnej a tej ktorá bude naozaj chýbať. Argument pamiatkového úradu pre výber kina Hviezda stojí aj na reputácii, ktorá nemá údajne negatívne spomienky vo verejnosti. Ak o tom, čo tu ako svedectvo zachováme po našej generácii rozhoduje údajné negatívne či pozitívne vnímanie akejsi domnejšej masy, tak o sebe vydávame svedectvo ako o generácii cynikov a lajdákov. A tak nás samozrejme budú aj ďalšie generácie vidieť. Nie ako schopných rozoznať a bojovať za kvalitu, ale takých čo urobili najmenej ako bolo možné. Kritériom ochrany sa teda, popri odbornom hľadaní kvality, stáva aj vágna a historicky premenlivá popularita.

Treba si uvedomiť, že rozhodnutie ochrániť kino Hviezda, je zároveň rozhodnutím neochrániť kultúrny dom ROH od architekta Danáka a toto je jeho najväčším problémom a miestom, kde nielenže triafa mimo pôvodný zámer ochrany neskorej moderny, ale ide priamo proti nemu. Dom kultúry od architekta Dušana Danáka z roku 1976 -1980, ktorý bol vybraný v architektonickej súťaži v roku 1972, teda prešiel sitom výberu kvalitu už vo svojom začiatku, ostáva aj napriek jeho zápisom v registroch modernej architektúry, či v nepísaných i písaných kapitolách dejín slovenskej architektúry nepomenovaný a možno až naschvál nevidený.

Vzhľadom na vyššie uvedené účelové argumenty a rozhodnutia nepodložené existujúcou metodikou ochrany stavieb druhej polovice 20. storočia sa odvolávame voči rozhodnutiu KPÚ TT.

V rámci prípravy podmienok urbanisticko architektonickej súťaže ponúkame priestor na hľadanie spôsobov interpretácie alebo nastavovanie nových vzťahov v mestskej štruktúre na odbornej úrovni v zastúpení viacerých záujmov a v otvorenom a transparentnom procese a radi by sme KPU TT videli ako konštruktívnu súčasť tohto procesu o čom svedčí aj snaha o diskusiu pri definovaní podmienok súťaže.

Ďakujeme za pochopenie.

S pozdravom

Ing. Martin Turčan
riaditeľ SKaSZ